

Text- och samtalsunderlag till presentation 5 om språk- och yrkesintegrerande undervisning i kombinationsutbildningar

– undervisningen är arbetslivsrelevant

Nationellt centrum för
svenska som andraspråk,
Stockholms universitet

på uppdrag av

Skolverket

Innehåll

Introduktion	- 4 -
Användningen av materialet.....	- 4 -
<i>Öppna frågor som kan användas till varje delfilm.....</i>	- 5 -
Materialet till presentation 5.....	- 6 -
<i>Delfilm 1. Hur kan kopplingar mellan apl och undervisningens lärandemiljöer förstärka arbetslivsrelevansen?.....</i>	- 6 -
Specifika frågor till delfilm 1.....	- 7 -
<i>Delfilm 2. Hur bygger vi en arbetslivsrelevant undervisning utifrån situationer? .....</i>	- 10 -
Specifika frågor till delfilm 2.....	- 11 -
<i>Delfilm 3. Hur kan vi beskriva arbetslivsrelevant kommunikation och progression? .....</i>	- 14 -
Specifika frågor till delfilm 3.....	- 15 -
<i>Delfilm 4. Vilka arbetsformer stödjer elevernas delaktighet och därmed arbetslivsrelevansen?- 20</i>	-
Specifika frågor till delfilm 4.....	- 21 -
Referenslista.....	- 23 -
<i>Övergripande referenser .....</i>	- 23 -
<i>Referenser – styrdokument.....</i>	- 24 -
<i>Referenser – övrigt.....</i>	- 24 -

Text- och samtalsunderlag till presentation 5 om språk- och yrkesintegrerande undervisning i kombinations- utbildningar

– undervisningen är arbetslivsrelevant

Det här är en del av ett stödmaterial för verksamheter som arbetar för att utveckla och stärka kvaliteten i undervisning för elever som studerar en yrkesutbildning kombinerat med sfi/svenska som andraspråk. Materialet består av ett antal inspelade presentationer med tillhörande text- och samtalsunderlag.

Stödmaterialiet är framtaget för kombinationsutbildningar inom komvux, det vill säga för utbildningar där sfi eller svenska som andraspråk kombineras med en yrkesutbildning på gymnasial nivå. Utbildningarna erbjuds främst vuxna elever med svenska som andraspråk och de som har en kort tidigare utbildningsbakgrund. Det arbetssätt som beskrivs i stödmaterialiet är dock relevant för alla utbildningar som på något sätt omfattar både andraspråk och yrkespraktik.

Stödmaterialiet vänder sig i första hand till lärare och skolläring. Det är främst tänkt att användas i grupper bestående av yrkeslärare och/eller språklärare med eller utan rektor, utvecklingsledare eller andra funktioner.

Detta dokument är en del av presentation 5 som handlar om att undervisningen är arbetslivsrelevant. Övriga presentationer ser du här nedan.

1. Utgångspunkter för språk- och yrkesintegrerande undervisning inom kombinationsutbildningar
2. Undervisningen är dialogisk och erfarenhetsbaserad
3. Undervisningen går från det konkreta till abstrakta
4. Undervisningen är kognitivt utmanande
- 5. Undervisningen är arbetslivsrelevant**
6. Undervisningen innefattar ändamålsenliga bedömningar

Stödmaterialiet är framtaget av Lisa Gannå och Karin Sandwall, medarbetare på Nationellt centrum för svenska som andraspråk (NC) vid Stockholms universitet, på uppdrag av Skolverket. Materialet kan komma att förändras då det ingår i ett pågående utvecklingsarbete.

Introduktion

I kombinationsutbildningar ska eleverna ges möjlighet att tillägna sig en yrkesutbildning samtidigt som de utvecklar sitt andraspråk med målet att efter avslutad utbildning kunna ta anställning på en arbetsplats. Att ta sig an en sådan uppgift är utmanande både för eleverna och de som ansvarar för att utveckla undervisning och organisation utifrån elevgruppens behov.

Nationellt centrum för andraspråk (NC) har sedan 2016 bedrivit ett utvecklingsarbete kring integrerande språk- och yrkesundervisning i nära samarbete med skolledning och lärare i olika kombinationsutbildningar.

I samarbetet har det blivit tydligt på vilket sätt yrkesundervisning för kortutbildade vuxna invandrare behöver utformas annorlunda, jämfört med yrkesundervisning för elever med svenska som modersmål. Vi har utvecklat en integrerande språk- och yrkesdidaktik för utbildningar vars syfte är att eleverna direkt ska kunna hantera situationer i sitt yrkesliv. Arbetssättet beskriver vi genom ett antal didaktiska principer. Dessa är avsedda att stötta utvecklingsarbete inom alla olika yrkes-/kombinationsutbildningar, men även stötta det dagliga arbetet när lärare planerar, genomför och utvärderar undervisningen.

Text- och samtalsunderlagen till de inspelade presentationerna syftar till att stödja konstruktiva kollegiala samtal i olika typer av utbildningar med olika förutsättningar. I varje samtalsunderlag finns också en referenslista.

Att tala om undervisning tillsammans med kollegor och/eller ledning kan vara mycket inspirerande och utvecklande när man får stöd i att tänka i en prestigefri miljö. Vi kan samtidigt aldrig ta förgivet att alla personer på alla arbetsplatser upplever kollegiala samtal så positivt. Man kan känna sig obekväma när skillnader i synsätt på elever och lärande synliggörs. Att skapa ett öppet och tillåtande klimat där nyfikenhet och noggrant utforskande kan samsas är ett gemensamt ansvar, men det underlättas av en samtalsledare och av att man följer någon form av samtalsunderlag.

Användningen av materialet

Materialet består alltså av inspelade presentationer med tillhörande text- och samtalsunderlag. Varje presentation består av fyra delfilmer.

Innan ni börjar samtala med stöd av det här samtalsunderlaget tittar ni på en delfilm. För att se en delfilm: klicka på rubriken (länken) vid beskrivningen av filmen.

Här beskriver vi två olika sätt som ni kan arbeta med samtalsunderlaget.

- Ni som vill ha en mer öppen ingång i era samtal kring delfilmerna kan välja att arbeta så som beskrivs under rubriken: ”Öppna frågor som kan användas till varje delfilm”.
- Ni som hellre vill diskutera utifrån färdigformulerade reflektionsfrågor hittar sådana efter beskrivningen av respektive delfilm under t.ex. rubriken ”Specifika frågor till delfilm 1”.

Förslagen till de frågor som finns här nedanför är just förslag. Du/ni använder förstås materialet i relation till era behov och förutsättningar. Du/din grupp har antagligen olika mycket tid att titta på och, samtala om innehållet i presentationerna. Vissa verksamheter kanske kan lägga en timme på materialet och andra kan använda det under flera tillfällen under året. Vissa av er kanske prövar idéer endast i er egen undervisning eller så involveras hela verksamheten.

Förhoppningsvis pratar ni om det som känns relevant och tankeväckande så att det i förlängningen kan leda till något bra för eleverna.

Text- och samtalsunderlaget är tänkt att vara ett stöd att reflektera individuellt men också ett stöd att jämföra hur ni tänker med varandra. Att våga ställa lagom kritiska frågor kan stimulera till eftertanke och i längden leda till underbyggda och samordnade handlingar oavsett om du jobbar som lärare eller rektor, eller har en annan funktion i organisationen.

Om ni är ett större arbetslag kan ni behöva utse en samtalsledare som har ansvar för att fördela taltiden och sammanfatta samtalet. Om ni är en mindre grupp delar ni på ansvaret för detta. Du kan även arbeta enskilt med dessa frågor.

Öppna frågor som kan användas till varje delfilm

Ni som vill ha en öppen ingång i era samtal kring delfilmerna kan välja den här arbetsgången.

Läs igenom förslaget på frågor och ändra om det behövs t.ex. i relation till den tid ni har till förfogande.

Titta på delfilmen och skriv enskilt:

- a) Vilken tycker du är föreläsarnas huvudpoäng?
- b) Notera kort något som sägs i föreläsningen som du vill invända mot, hålla med om, eller som du har frågor till.

Samtala. Gå en runda där var och en av er berättar om vad de skrivit:

- a) Vilken tycker du är föreläsarnas huvudpoäng?
- b) Läs upp och berätta för varandra hur ni tänker om det ni hört.
- c) Sammanfatta och reflektera: har något nytt kommit fram i samtalet, ser vi några mönster i våra svar, har någon ny fråga väckts?

Framåt – hur går vi vidare?

- a) Vill vi pröva något i vår undervisning? Ska något lyftas till beslutsfattare?
- b) Vem gör vad?
- c) När ses vi igen?

Materialet till presentation 5

Materialet till den här presentationen består av fyra delfilmer med följande innehåll:

1. Hur kan kopplingar mellan apl och undervisningens lärandemiljöer förstärka arbetslivsrelevansen?
2. Hur bygger vi en arbetslivsrelevant undervisning utifrån situationer?
3. Hur kan vi beskriva arbetslivsrelevant kommunikation och progression?
4. Vilka arbetsformer stödjer elevernas delaktighet och därmed arbetslivsrelevansen?

De fyra delfilmerna bör ses i ordning eftersom de bygger på varandra. Här nedan beskriver vi först innehållet i varje delfilm. Därefter följer specifika frågor till delfilmen.

Delfilm 1. [Hur kan kopplingar mellan apl och undervisningens lärandemiljöer förstärka arbetslivsrelevansen?](#)

Den här delfilmen är en introduktion till de övriga delfilmerna i den här presentationen.

Vid urval och prioritering av undervisningens innehåll och arbetsformer behöver lärare ta hänsyn till många aspekter som kan uppfattas som motstridiga, t.ex. elevernas behov och förutsättningar, det som forskningen föreslår, det som branschen kräver och det man uppfattar att styrdokumentet föreskriver samt verksamhetens förutsättningar, traditioner och rutiner. Lärare kan ibland beskriva (sam-)arbetet med att prioritera innehåll och arbetsformer som en lamslående dragkamp som hindrar utveckling.

För att säkerställa att undervisningen blir arbetslivsrelevant föreslår vi att undervisningen utgår från vanligt förekommande och viktiga situationer från apl/arbetsplatser. Vi visar därför, bl.a. ett filminslag där en utvecklingsledare från en barn- och fritidsutbildning, resonerar kring vilka konsekvenser olika förläggning av apl (varannan vecka, i några längre perioder respektive i slutet av utbildningen) har för lärares möjligheter att utforma en aktuell och arbetslivsrelevant undervisning.

Specifika frågor till delfilm 1.

Fråga 1

Den här illustrationen använder vi i filmen för att beskriva den dragkamp mellan olika aspekter och aktörer som lärare kan uppleva när man ska välja/prioritera ett arbetslivsrelevant innehåll i undervisningen. Dragkampen kan upplevas stå till exempel mellan elevers behov och förutsättningar, styrdokumentens krav, branschernas önskemål och lärares förutsättningar.

a) Titta på bilden och diskutera frågorna.

Vilket av det som finns med i "bubblorna" i bilden styr mest vilket innehåll du/ni använder i undervisningen? Är det något annat som också styr innehållet i er undervisning? Är ni nöjda med detta? Varför, varför inte? Vad skulle ni vilja styrde mer?

b) Vad behövs eventuellt av organisationen för att ni ska kunna förändra er undervisning?

Fråga 2

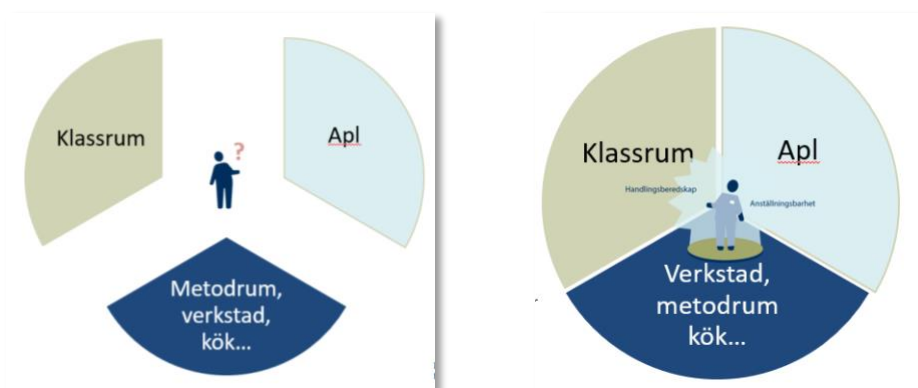
Det kan vara svårt att beskriva hur man prioriterar och gör urval bland allt innehåll som kan vara arbetslivsrelevant. Däremot kan det vara lättare att beskriva vilket innehåll man *inte* tycker är arbetslivsrelevant.

- Ge några konkreta exempel på något innehåll som du inte tycker är relevant att ta upp i undervisningen. Motivera varför – och diskutera.
- I delfilmen förekommer citatet här nedan, tänkt att kanske kunna vara ett stöd vid prioritering och urval. Pröva att använda formuleringen här nedan: vilket innehåll blir då, utifrån formuleringen, allra viktigast att behålla – och varför?

Det som de här eleverna behöver kunna för att hantera vanligt förekommande och viktiga situationer och arbetsuppgifter på arbetsplatsen.

Fråga 3

I delfilmen resonerar vi om användning av de tre lärandemiljöerna klassrum, apl samt metodrum/verkstad/kök eller andra undervisningslokaler. Miljöerna kan som i illustrationen till vänster vara separerade från varandra, eller som i bilden till höger vara kopplade till varandra på olika sätt.

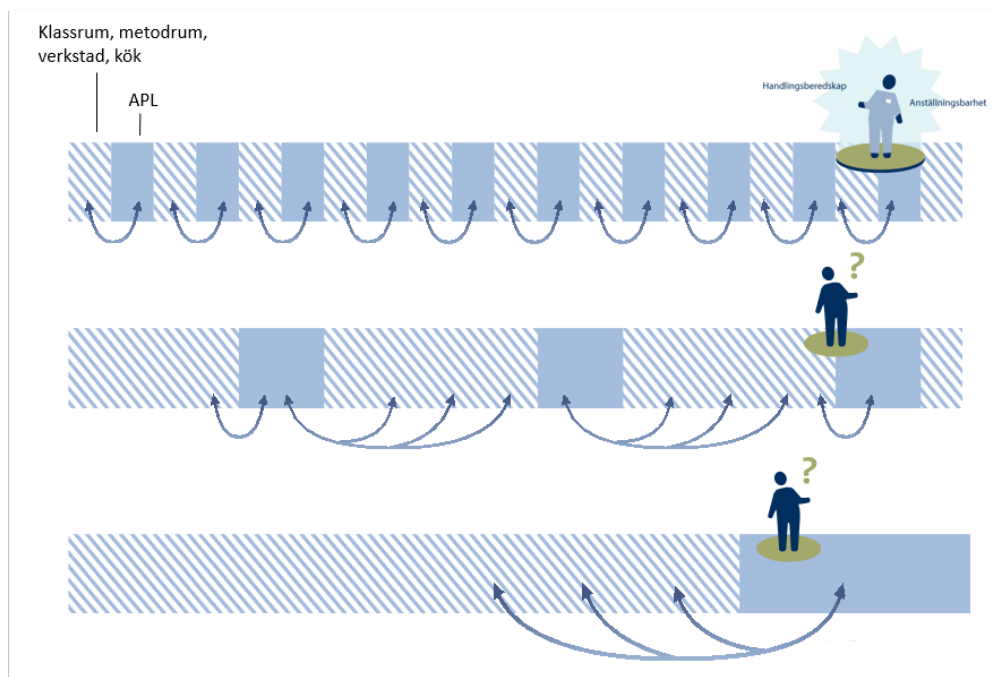
- Vad tycker du är det viktigaste vi säger kring de här två illustrationerna? Har vi glömt någon viktig aspekt? Berätta kort för varandra vad ni tycker är viktigast och varför.
- Vilken av de här två illustrationerna stämmer bäst på hur ni i er utbildning använder miljöerna och kopplar dem till varandra? Använder ni varje miljö optimalt? Är kopplingarna tydliga för eleverna – upplever de undervisningen som en helhet, tror du? Behöver ni ändra på något? Vad kan ni iså fall göra?

Fråga 4

I delfilmen använder vi de här tre ”linjerna” för att resonera kring konsekvenser av hur apl förläggs under utbildningen. Pilarna i bilden illustrerar möjligheter till kopplingar mellan lärandemiljöerna.

Den **första** linjen illustrerar ett upplägg där eleverna är på apl-platsen respektive i undervisning varannan vecka. Det ger rika och kontinuerliga möjligheter för lärare och elever att direkt koppla samman och fördjupa lärandet i de olika lärandemiljöerna. Den **andra** linjen visar en utbildning där apl respektive undervisning sker i längre sammanhängande perioder. Även här finns möjligheter att i undervisningen bearbeta elevers erfarenheter från apl, men eleverna får inte lika omfattande erfarenheter av yrkeslivet, och man har färre möjligheter att direkt ta upp utmanande situationer i undervisningen. Den **tredje** linjen illustrerar att all apl kan vara förlagd i slutet av en utbildning. Lärarna har då visserligen möjligheter att i undervisningen förbereda för vanliga situationer eleven kommer att möta under sin apl, men det går inte att erbjuda eleverna möjligheter att bearbeta egna autentiska erfarenheter från apl.

Gannå & Sandwall 2023
Ill: E. Wikander/Azote

- Sammanfatta tillsammans vad linjerna och pilarna illustrerar samt de för- och nackdelar du ser med respektive alternativ – för eleverna och för lärarna.
- Rita en liknande linje för hur ni förlägger apl idag – och eventuellt en annan linje som illustrerar hur du/ni *skulle vilja* förlägga apl. Motivera varför. Är det möjligt att ändra? Varför/inte?
- Är det språk- och/eller yrkeslärarna som gör apl-besök? Är det något ni vill ändra på? Varför?

Fråga 5

Läraren Andrea Bengtsson berättar i filminslaget hur hon och yrkesläraren samarbetar kring innehåll och hur de utnyttjar undervisningens lärandemiljöer. Hon ger också exempel på några tydliga kopplingar mellan miljöerna.

- a) Skulle det vara önskvärt och möjligt för er i din verksamhet att utforma undervisningen på samma flexibla sätt? Om ja, ge konkreta exempel på vad som skulle kunna bli bättre. Om nej, varför?
- b) Kopplingarna mellan klassrum och verkstad och apl görs bl.a. med stöd av foto och film från olika situationer i miljöerna. Skulle du vilja använda den typen av koppling mer? Varför/inte?

Delfilm 2. Hur bygger vi en arbetslivsrelevant undervisning utifrån situationer?

Inledningsvis möter vi en enhetschef från äldreomsorgen som betonar att arbetet handlar om mer än att bara utföra enstaka, avgränsade, arbetsuppgifter. I yrkesrollen handlar det också om den sociala omsorgen och om att vara en fullvärdig medlem i ett team/en verksamhet. Vanliga och viktiga situationer på arbetsplatsen omfattar ju bl.a. kommunikation med olika mottagare, uppföljning, dokumentation och möten av olika slag. För att hantera situationerna behöver eleverna såväl andraspråkliga som andra yrkesmässiga kunskaper.

Hur kan vi utforma undervisningen så att den stödjer eleverna att hantera de situationer som de möter på apl? Vi visar hur och varför vi behöver utgå från autentiska situationer och hur detta överensstämmer med styrdokumentet.

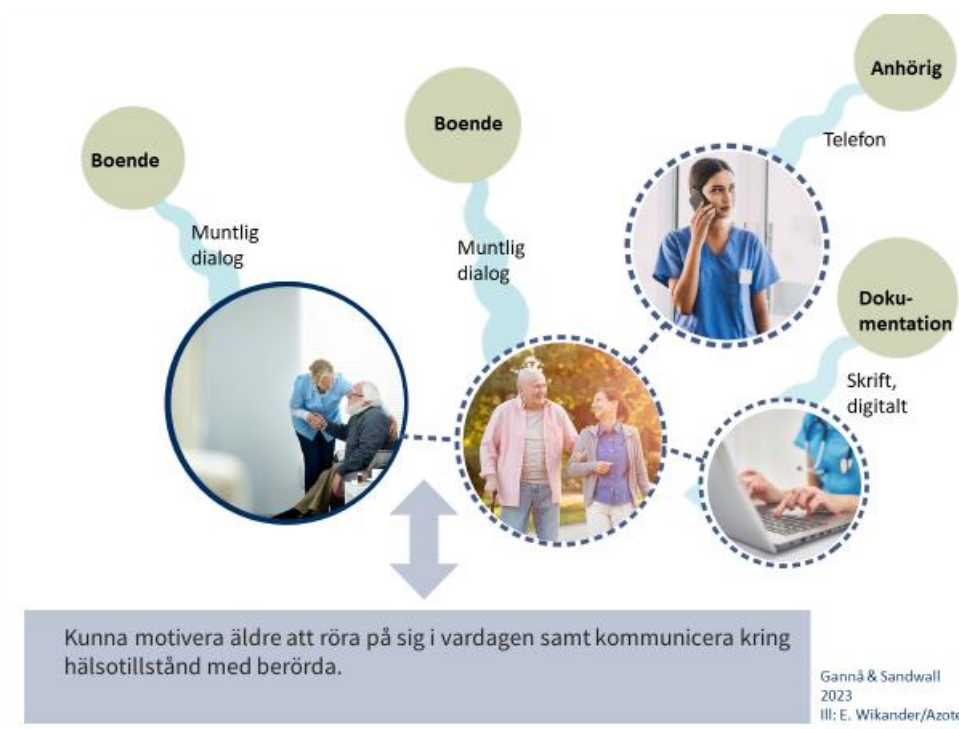
Dock behöver formuleringar i t.ex. en ämnesplan ”omvandlas” till konkreta situationer. Vi ger exempel på det från en vård och omsorgs-utbildning. Arbetssättet illustreras genom ett slags tankekarta som visar både lärare och elever hur olika situationer hänger ihop i arbetslivet och i en undervisning där eleverna ges möjlighet att utveckla just de kunskaper och förmågor de behöver för att förbereda sig för arbetslivet.

En sådan ram för undervisningen erbjuder ett meningsfullt och arbetslivsrelevant sammanhang som gynnar funktionell språk- och kunskapsutveckling.

Specifika frågor till delfilm 2.

Fråga 1

Illustrationen – tankekartan – här nedan använder vi i delfilmen för att visa hur man i undervisningen inom hälso- och sjukvård kan utgå från en situation och därefter andra, anknyttande, situationer. I exemplet ser vi att en undersköterska behöver kunna motivera en vårdtagare att gå med ut på en promenad, kommunicera under promenaden, samtala med en anhörig om den äldres hälsotillstånd samt rapportera detta i verksamhetens dokumentationssystem.

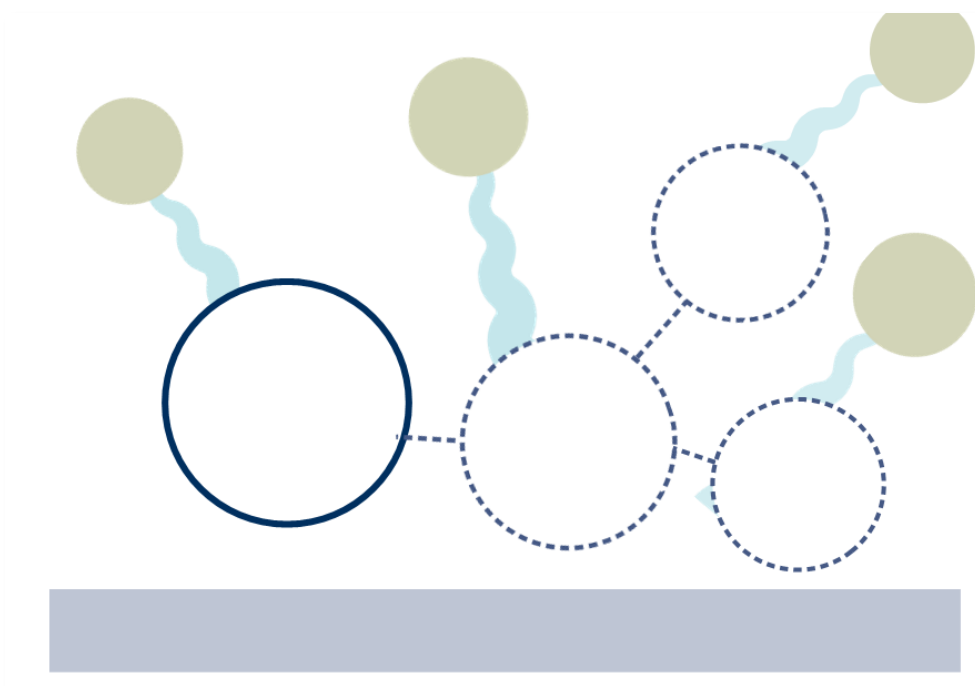
Gannå & Sandwall 2023
Ill: E. Wikander/Azote

- Vi menar att undervisning som läggs upp på det här sättet får en helhet, en ram och en tydlighet, som stödjer elevernas lärande. Håller ni med om det? Varför/inte?
- Vi menar att hanterandet av situationerna i tankekartan ryms inom lärandemålet att ”eleverna ska utveckla förmåga att kunna motivera äldre att röra på sig i vardagen samt kommunicera kring hälsotillståndet med berörda”. Är det viktigt med lärandemål? Varför/inte? Om ja, kan tankekartan användas för att visa eleverna vad de behöver lära sig?

Fråga 2

Pröva nu om att använda illustrationen i fråga 1 – tankekartan – för din egen undervisning. Använd den tomma tankekartan på nästa sida.

- Tänk på en vanligt förekommande och viktig situation på elevernas apl. Skriv stödord i den heldragna cirkeln. Fyll även i de gulgröna cirklarna samt hur kommunikationen sker vid de turkosa "vågorna" (t.ex. skriftligt, muntligt).
- Skriv stödord för andra, länkade, situationer i de streckade cirklarna. Fyll i övriga uppgifter. Ändra i tankekartan om det behövs; dra nya linjer eller lägg till fler cirklar.
- Vilka språkliga och andra yrkesfärdigheter skulle de olika situationerna ge eleverna möjligheter att träna på?
- Skulle du vilja lägga upp din undervisning på det här sättet? Varför, inte? Vore det möjligt i er verksamhet? Motivera.

Fråga 3

Vi argumenterar i filmen för att det finns många fördelar med att på det här sättet bygga undervisningen utifrån vanliga och viktiga situationer som eleverna har upplevt och/eller ska kunna hantera. Så här sammanfattar vi fördelarna för lärare respektive elever.

- **För lärare/apl-handledare; stödjer samarbete**
  - Urval/prioritering arbetslivsrelevant innehåll
  - Planering av träning och ändamålsenlig bedömning
  - Koppling mellan lärandemiljöerna
  - Uppdatering av egna kunskaper
- **För elever**
  - Stödjer vuxnas lärande
    - Förståelse: ram, helhet, konkretisering
    - Aktiv lärandeprocess – lärande som deltagande i alltfler situationer
  - Ger förståelse för yrkesroll/verksamheter/arbetsplatser
    - Kan bidra till verksamheten
    - handlingsberedskap

- a) Håller du med om de här fördelarna? Finns det fler? Motivera.
- b) Finns det några nackdelar? Vilka iså fall?

Delfilm 3. Hur kan vi beskriva arbetslivsrelevant kommunikation och progression?

Språklig progression inom och mellan andraspråkskurser beskrivs vanligtvis i termer av ett allt mer komplext och nyanserat språk med ”högre” krav och ”högre” formell korrekthet, ”fler” texttyper samt ”längre”, mer utvecklade texter. Andraspråksanvändares bristande språkfärdigheter i arbetslivet beskrivs även i kvantitativa termer som att de kan ”för lite svenska” eller har ”bristfälliga” kunskaper.

Vi möter forskaren Maria Rydell som anser att språkanvändning i yrkeslivet istället är komplext på andra sätt: för att kunna hantera de sinsemellan mycket olika situationer som man ställs inför behöver man utifrån sin yrkesroll och sina yrkeskunskaper avgöra vad man ska säga, göra eller skriva till en viss mottagare. Det handlar ju här om att få jobbet gjort och om att upprätthålla yrkesmässiga relationer.

I delfilmen ger vi exempel på vad man behöver kunna och förstå för att kunna kommunicera ändamålsenligt i olika situationer. Exemplet är hämtat från en situation inom äldreården.

- Vad är det som kan motivera en viss äldre person att följa med ut på en promenad? Är det en mindre föreläsning om nyttan av motion eller snarare det personliga mötet och fina vädret?
- Vad kan jag då säga för att få med personen, dvs i en situation (t.ex. ”enkla” fraser som t.ex. *Kom igen!* med stöd av kroppsspråk)?
- Hur mycket tid har jag för promenaden (kunskap om individens fysik och om verksamhetens förutsättningar)
- Hur ska jag följa upp promenaden, t.ex. hur kan jag prata om eller dokumentera efteråt OM situationen (t.ex. *Promenerade 15 min. Tröttare än vanligt.*) och hur kan jag berätta för en kollega: *Stig orkar mindre och mindre.*)

Är det kanske sådan språkfärdighet som arbetsgivare efterfrågar? Är detta ”yrkessvenska”?

Vi ger exempel på hur arbetslivsrelevant kommunikation i olika situationer kan se ut och vad undervisningen därmed behöver omfatta. Men för att agera professionellt i en situation behöver man både språk och övriga yrkeskunskaper.

Avslutningsvis betonar en forskare (och vi) vikten av relevanta styrdokument för att lärare ska kunna utforma en arbetslivsrelevant undervisning.

Specifika frågor till delfilm 3.

Fråga 1

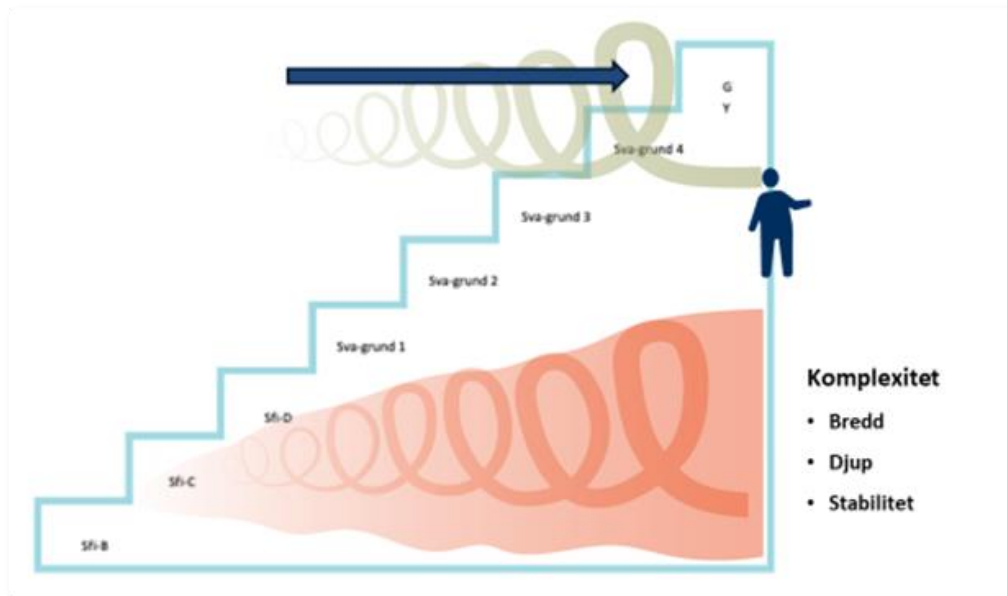
Traditionellt fokuserar läromedlen i sfi och svenska som andraspråk på eleven som privatperson och inte på eleven i en yrkesroll. I läromedlen är invandraren t.ex. oftare patient än undersköterska och oftare kund än expedit. Som lärare behöver vi vara medvetna om att det finns skillnader i hur man behöver hantera kommunikativa situationer utifrån en yrkesroll jämfört med när man kommunicerar som privatperson. Exempelvis skillnader och likheter när man som undersköterska motiverar en boende att gå med ut på promenad – jämfört med när man vill ta en promenad med en äldre släkting.

- a) Samtala om vilka skillnaderna – och likheterna – kan vara att agera i olika vuxenroller. Tänk t.ex. på en situation med två snickare respektive när familjemedlemmar bygger något eller när barnskötare äter lunch på förskolan respektive när morfar äter med barnbarnet. Eller när undersköterskan diskuterar vård med en kollega respektive när patienten talar med läkaren.
- b) Vad innebär detta för innehåll och arbetsformer i din undervisning?

Fråga 2

Maria Rydell talar i filminslaget om språket som arbetsredskap och om vad språklig komplexitet innebär i situationer i arbetslivet. Vi använder den här illustrationen för att resonera kring två olika sätt att beskriva språklig progression för vuxna andraspråksinlärare i kombinationsutbildningar. Dels ser vi språkkursplanernas trappstegsvisa progression. Dels ser vi en cyklisk lärandeprocess med syftet att befästa och utveckla språket med fokus på bredd, djup och stabilitet integrerat med övriga yrkeskunskaper för individens och arbetslivets kommunikativa behov.

Gannå & Sandwall 2023

III: E. Wikander/Azote

- Vilka är huvudpoängerna i beskrivningen tycker du? Prova att tillsammans beskriva andraspråksfärdigheter i trappan respektive i det orangea fältet.
- Missar vår beskrivning något viktigt? Har du något annat sätt att beskriva vad eleverna i din utbildning behöver för att hantera situationer i arbetslivet? Berätta.

Fråga 3

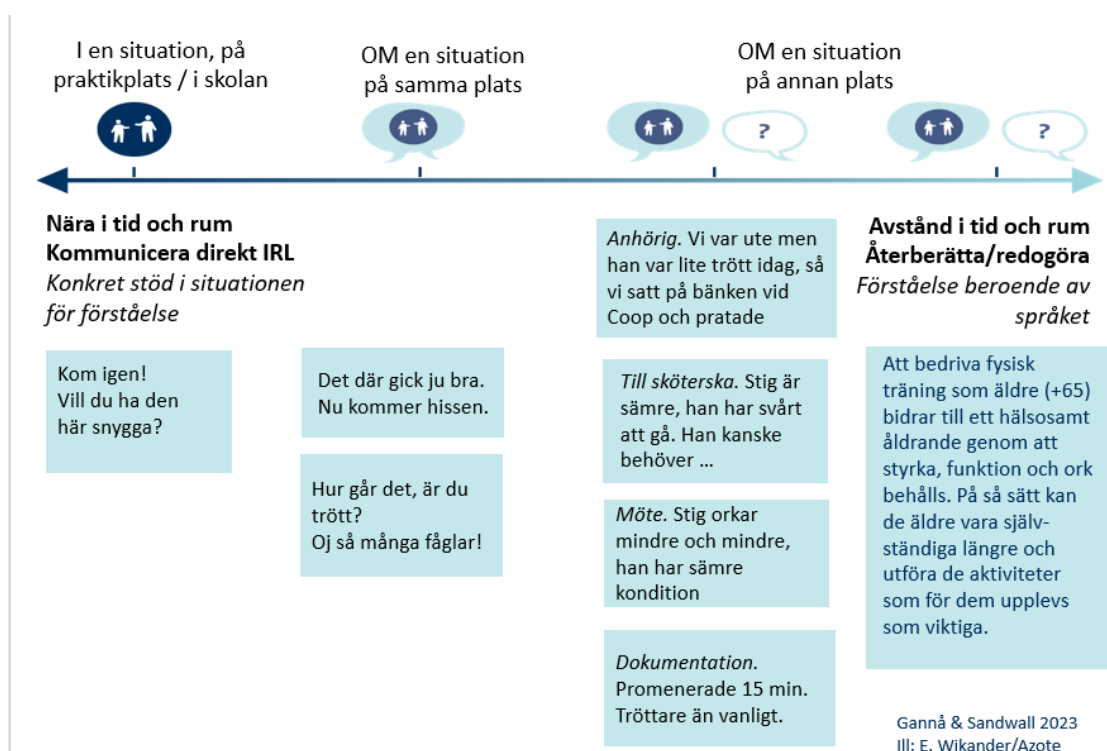
Vår huvudpoäng med den här illustrationen är att språket som arbetsredskap inte handlar enbart om språket. För att i olika yrkessammanhang kunna avgöra vad som är rimligt och rätt att säga behöver man kunna göra olika överväganden. Att man kan många fraser och ord – har en stor vokabulär – räcker inte för att hantera situationer om man saknar andra yrkeskunskaper eller om man saknar information om samtalsparten eller om verksamhetens förutsättningar.

- Håller ni med om vår huvudpoäng i illustrationen? Vad fordras för att kunna hantera vanligt förekommande och viktiga situationer som dina elever möter? Diskutera, motivera.
- Vad betyder detta för samarbetet, ansvaret, rollerna för språk- och yrkesläraren i en kombinerad/integrerande undervisning?

Fråga 4

Den här illustrationen, ett kontinuum, använder vi för att ge några exempel på att språket kan se olika ut i olika typer av situationer, här hämtade från vård- och omsorgsutbildning. Längst till vänster sker kommunikationen i en situation vilket innebär att kroppsspråk och saker kan användas som stöd för förståelsen (till exempel ”Vill du ha den här?”). Längst till höger, när man läser eller talar om en situation på en annan plats, finns inga sådana ledtrådar och det språkliga uttrycket blir helt avgörande för förståelsen. Den typen av text kan vi hitta i till exempel faktatext. Däremellan finns situationer där man kommenterar en situation som man båda befinner sig i (man talar om situationen) och situationer där man samtalar om eller dokumenterar en situation på ett aningen mer formellt sätt.

Gannå & Sandwall 2023
 Ill: E. Wikander/Azote

- Vilka korta fraser/textavsnitt från din utbildning/undervisning skulle kunna stå i de olika rutorna på olika ställen under kontinuumet. Ge några exempel.
- Får eleverna möjlighet att i din undervisning träna på språk i alla de olika rutorna? Vilken typ av språk (vilka rutor?) tränar ni mest? Varför gör ni det och vilka konsekvenser får det?
- Är det användbart att för er lärare (och elever?) att använda tankeverktyget kommunikation ”i” och ”om” situationer?

Fråga 5

Många lärare funderar på hur man i språk- och yrkesintegrerande undervisning kan arbeta utifrån gällande styrdokument; många uppfattar styrdokumentet som inte helt arbetslivsrelevanta och som svåra att använda i sådan undervisning. Maria Rydell kommenterar detta i det avslutande filminslaget.

- a) Tycker du att styrdokumentet för din utbildning går att använda fullt ut? Om ja, ge exempel på hur du gör det. Om nej, ge exempel på varför det inte fungerar och på hur du brukar hantera dilemman som kan uppstå i planering av undervisningen utifrån styrdokumentet.
- b) Håller du med Maria och oss om att andra styrdokument kan behövas? Varför, varför inte? Motivera.

Fråga 6 (en bonusfråga – vi talar inte om detta i delfilmen)

I Norge har man tagit fram så kallade yrkesprofiler för olika yrken. Profilerna beskriver grundläggande kommunikativa färdigheter som ingår i arbetsuppgifter för olika yrken; läsning, räkning, digitala färdigheter, muntliga och skriftliga färdigheter. De är tänkta att kunna användas av arbetsgivare och lärare för att kartlägga fortbildningsbehov och för att anpassa kurser till individernas behov och till yrkeslivet.

Gå in och kolla på [Profiler for grunnleggende ferdigheter | HK-dir \(hkdir.no\)](https://hkdir.no) och se om du hittar det yrke du jobbar med – använd iså fall den profilen för frågorna nedan. Använd annars valfritt yrke.

- a) Är det något i beskrivningen av arbetsuppgifter/färdigheter som förvånar dig? Vad, varför?
- b) Finns det något som du skulle vilja beskriva på annat sätt? Vad, varför?
- c) Tänker du utifrån yrkesprofilens beskrivning att din undervisning skulle behöva förändras på något sätt? Vad iså fall, motivera.

Delfilm 4. Vilka arbetsformer stödjer elevernas delaktighet och därmed arbetslivsrelevansen?

För att eleverna ska kunna bli aktiva och delaktiga på sina arbetsplatser så behöver de träna på det genom att vara aktiva och delaktiga i undervisningen. I den här delfilmen ger vi några exempel på arbetslivsrelevanta arbetsformer som förutsätter elevers delaktighet och kan bidra till förståelse för arbetsplatsers olika förutsättningar.

Det första exemplet är ett filminslag som handlar om så kallad bransch-sfi. Undervisningen utgår här helt från ett antal studiebesök i olika branscher. Här är det elevernas frågor som styr besöken och efterarbetet. Eleverna kan då jämföra olika arbetsplatser och får en förståelse för olika villkor på olika arbetsplatser inom olika branscher. Vi lyssnar också på ett inslag Barn- och fritidsutbildningen.

Det andra exemplet handlar om arbetslivsrelevanta fallbeskrivningar och rollspel. Vi betonar att sådana behöver behandla komplexa, problematiserande, autentiska dilemman som engagerar eleverna och motiverar dem att fråga och ifrågasätta – och lära mer.

Att genom rollspel synliggöra autentisk och komplex problematik ”motsvarar” ofta många kapitel i ett läromedel och kan därför sägas vara tidsbesparande. Att tillsammans titta på och diskutera inspelade rollspel synliggör dessutom för både elever och lärare vad eleverna behöver mera kunskaper om samtidigt som kunskaperna kan fördjupas och nyanseras.

Det tredje exemplet handlar om en mer strukturerad reflektion utifrån situationer och erfarenheter från t.ex. apl. Genom en så kallad reflektionscirkel kan eleven få syn på olika aspekter av relevant agerande i olika situationer och får stöd att utvecklas i sin yrkesroll.

De här arbetsformerna kan användas för att ta upp utmanande situationer för eleverna; även såsom vad som är möjligt att säga och göra om man blivit dåligt bemött, diskriminerad eller illa behandlad på apl eller en arbetsplats? Arbetsformerna ger också eleverna strategier för att fortsätta sitt livslånga lärande, inte bara på jobbet utan även i fortsatta studier och i övriga samhället. Vi menar att vi genom att arbeta med arbetslivsrelevans samtidigt arbetar med delaktighet i samhället – med demokrati.

Specifika frågor till delfilm 4.

Fråga 1

De två inledande filminslagen från Bransch-sfi och barn- och fritidsutbildningen är exempel på vikten av delaktighet; här på att elevernas frågor är viktiga för undervisningen. Avgörande för möjligheter till delaktighet är också elevens förståelse för olika verksamheter/arbetsplatser vilket tas upp i båda inslagen.

- a) Vad fastnade du för i de båda inslagen i relation till din undervisning? Vad vill du pröva?

Fråga 2

Vi ger ett exempel på en så kallad fallbeskrivning från ett läromedel i ergonomi. Det handlar om arbetsmiljö.

- a) Beskriv en utmanande situation som kan sägas handla om arbetsmiljö från dina elevers apl eller arbetsplatser.
- b) Hur skulle du lägga upp några lektioner om arbetsmiljö med den situationen som utgångspunkt? Vilka språkliga och andra yrkesfärdigheter skulle situationen kunna ge eleverna möjligheter att träna på?

Fråga 3

I delfilmen beskriver vi arbete med rollspel utifrån elevernas egna erfarenheter/situationer.

- a) Berätta om dina erfarenheter av att arbeta med rollspel. Vad har varit svårt, vad har eleverna (och du!) lärt av det arbetet? Hur tänker du göra nästa gång?
- b) Vad fastnade du för i beskrivningen av rollspelsarbete i delfilmen, var det något du inte tidigare tänkt på, något du skulle vilja pröva?
- c) I det arbete du är inne i just nu i din undervisning – skulle rollspel kunna vara relevant där? Varför, varför inte?

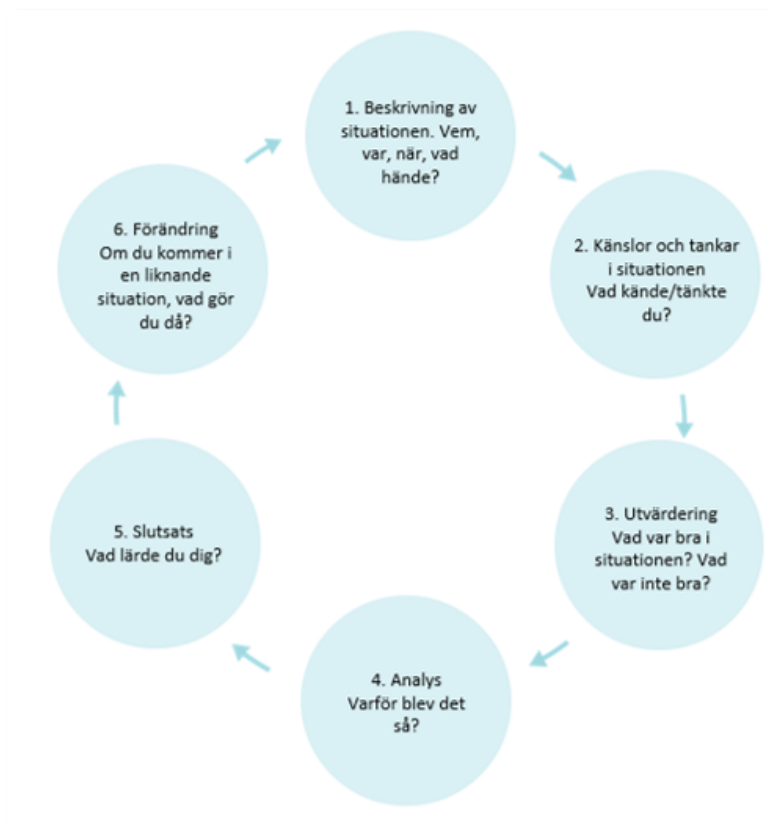
Fråga 4

I delfilmen påstår vi att man kan få med väldigt mycket kursinnehåll genom att arbeta med rollspel, med för- och efterarbete. Vi menar att frågor som *Vad kan man säga i den här situationen till den här samtalsparten och varför?* och *Hur kan man agera – och varför?* ger möjligheter att ta upp både språkliga och andra yrkeskunskaper som stödjer handlingsberedskap, delaktighet och anställningsbarhet.

- a) Kan det stämma, tror du? Tänker du att man missar något innehåll om man lägger mycket tid på rollspel? Vad iså fall? Motivera utifrån din egen erfarenhet.

Fråga 5

Reflektionscirkeln kan användas på många sätt för att bearbeta situationer som eleven har upplevt och för att förbereda agerande i kommande, liknande, situationer. Genom cirkelns sex steg (beskrivning av situationen, känslor och tankar i situationen, utvärdering, analys, slutsats och förändring) får man en stödjande struktur för beskrivning och samtal.

Fritt efter Svendsen Pedersen 2007, Sandwall 2013
Ill: E. Wikander/Azote

- a) Berätta kort om en utmanande situation som du själv ställts inför i ditt arbetsliv och som är lämplig att dela med kollegor och elever.
- b) Pröva att berätta om situationen för eleverna och reflektera muntligt i cirkelns övriga steg. Be därefter eleverna att parvis berätta om en egen erfarenhet (gärna utifrån en ritad bild) och följa cirkelns steg.
- c) Hur fungerade reflektionscirkeln som struktur för efterarbete av situationer?
- d) Vill du ändra något i illustrationen/bubblorna för att bättre passa reflektion i din grupp?

Referenslista

Övergripande referenser

Inledningsvis i referenslistan finns rapporter och länkar som vi anser är särskilt värdefulla för utbildning och undervisning inom kombinationsutbildningar inom komvux. Därför presenteras innehållet kort.

- Via länken nedan hittar du inspelade presentationer och samtalsunderlag för planering, genomförande och uppföljning av olika kombinationsutbildningar i kommuner med olika förutsättningar. Presentationerna utgår huvudsakligen från de didaktiska principer NC utformat.

Nationellt centrum för svenska som andraspråk (2022) Hämtad 2024-02-09: [Stödmaterial för kombinerade språk- och yrkesutbildningar inom komvux - Nationellt centrum för svenska som andraspråk](#)

- Via länken **ovan**, lite längre ner under rubriken *Tidigare utvecklingsarbete* hittar du även rapporter, föreläsningar samt en podd som publicerats tidigare i det utvecklingsarbete som NC bedriver sedan 2016. Arbetet handlar om att formulera en språk- och yrkesintegrerande didaktik för att möta andraspråkselevens behov i yrkesutbildningar som på olika sätt kombineras med utbildning i sfi/svenska som andraspråk. Dessa rapporter innehåller korta filmer och inspelat material och ska därför helst läsas digitalt. Vi använder oss av exempel från olika yrkesutbildningar i vårt material men de bakomliggande principerna är giltiga oavsett yrkesinriktning. Materialet riktas främst till språk- och yrkeslärare, men är av intresse även för rektorer och huvudmän inom vuxenutbildningen.

- Via länken nedan hittar du samtliga presentationer (delfilmer) som är beskrivs i samtliga text- och samtalsunderlag. De är publicerade på NC:s youtubekanal.

Nationellt centrum för svenska som andraspråk (2022) Hämtad 2024-02-09: [Principer för en integrerande språk och yrkesdidaktik - YouTube](#)

- Här nedan finns länken till en rapport som NC skrivit på uppdrag av Skolverket. Rapporten, som är en del av det nationella projektet Kombinationsutbildning sfi, fokuserar på huvudsakliga förutsättningar för **undervisningen**.

Sandwall, K. (2022) *Undervisning inom kombinationsutbildningar*. Redovisning av uppdrag inom Skolverkets projekt Kombinationsutbildning sfi. Utgiven av Skolverket. Hämtad 2024-02-09: <https://www.skolverket.se/publikationer?id=10011>

- Nedanstående delrapport är gjord inom det nationella projektet Kombinationsutbildning sfi. Projektet, som ägdes av Skolverket och finansieras av Europeiska socialfonden, kartlade nuläget och sammanställde lärdomar om kombinationsutbildningar. Syftet med rapporten är att utgöra ett underlag för beslut om kombinationsutbildningar på olika nivåer, bland annat genom att öka kunskapen om hur kombinationsutbildningar fungerar samt identifiera förutsättningar och framgångsfaktorer i utbildningarnas planering, styrning och organisering. Rapporten vänder sig till dem som vill öka sina kunskaper om

kombinationsutbildningar, exempelvis på departement, bland huvudmän eller hos utbildningsanordnare.

Skolverket (2022) *Kartläggning av kombinationsutbildningar*. Delrapport inom ESF-projektet Kombinationsutbildning sfi. Hämtad 2024-02-09:

<https://www.skolverket.se/publikationer?id=10008>

- Här nedan finns en länk till Skolverkets samlade webbsida om att leda och genomföra kombinationsutbildningar inom komvux. Här finns inspiration och stöd i arbetet med kombinationsutbildningar, bl.a. information och länkar kring statsbidrag, stödjande insatser, studie- och yrkesvägledning, ISP, APL, ORK-kurser.

Skolverket (2022) Hämtad 2024-02-09: [Organisera och genomföra kombinationsutbildningar inom komvux - Skolverket](#)

- Här finns två länkar från Skolverket om arbetsplatsförlagt lärande (apl).

Svar på vanliga frågor om reglerna kring apl. Hämtad 2024-02-09: [Arbetsplatsförlagt lärande \(apl\) - Skolverket](#)

Du som är rektor i komvux eller apl-ansvarig kan här läsa om hur arbetsplatser och handledare kan stöttas inför och under apl i kombinationsutbildningar. Exempelen och erfarenheterna har vi hämtat från utbildningar i Skolverkets nationella ESF-projekt Kombinationsutbildning sfi. Hämtad 2024-02-09: [Stöd till arbetsplatser och handledare inför och under apl i kombinationsutbildningar - Skolverket](#)

Referenser – styrdokument

SFS 2010:800. Skollag.

SKOLFS 2012:101. Förordning om läroplan för vuxenutbildningen.

SKOLFS 2017:91. Kursplan för kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare.

SKOLFS 2022:21. Kursplan Svenska som andraspråk inom kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå.

Referenser – övrigt

Sandwall, K. (2013) *Att hantera praktiken – om sfi-studerandes möjligheter till interaktion och lärande på praktikplatser*. Göteborgsstudier i Nordisk språkvetenskap. 20. Göteborg: Göteborgs universitet, institutionen för svenska språket. Hämtad 2024-02-09: [Att hantera praktiken \(gu.se\)](#)

Svensden Pedersen, M. (2007) *På vej med sproget – arbejde, livshistorie og sproglæring. Danskuddannelse til voksne udlændinge*. København: Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration. Hämtad 2024-02-09: [På vej med sproget. - arbejde, livshistorie og sproglæring. Danskuddannelse til voksne udlændinge. Januar På vej med sproget - PDF Free Download \(docplayer.dk\)](#)